

DOSSIER

PATRIMONI DISPERS

L'esplendor medieval a la Segarra

1957-2007
ANYS DE
MUSEU COMARCAL
DE CERVERA

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS
Fundació Pública de la Diputació de Lleida

c. Major, 115 CERVERA-25200
Tel. 973 533 917
museu@museudecervera.cat

PRESENTACIÓ

L'exposició Patrimoni dispers. L'esplendor medieval a la Segarra. ens permet conèixer de primera mà un seguit d'obres procedents de la Segarra que es troben, actualment, disperses en diferents museus catalans i estrangers. Es tracta d'una ocasió única per veure reunides per primera vegada unes obres d'art que havien embellit les nostres esglésies i que, per diferents dinàmiques i circumstàncies, es conserven ara allunyades del territori per al qual van ser produïdes.

Patrimoni dispers. L'esplendor medieval a la Segarra neix d'una doble voluntat. D'una banda, la necessitat d'aprofundir en la trajectòria històrica del nostre territori ha comportat que el Museu Comarcal de Cervera es plantejés dur a terme una primera recerca del patrimoni sorgit durant uns segles determinats, des d'una geografia pròpia –tot i que de límits confosos i variables en el temps- i a mans d'uns comitents i uns artesans concrets. Les obres produïdes en aquesta circumstància ens han de permetre dibuixar el retrat fidel d'una època i d'un lloc que ara, amb l'inexorable pas del temps i les moltes transformacions experimentades, es fa difícil d'entendre en tota la seva dimensió.

En aquest sentit, el recorregut per

les importants col·leccions del Museu Comarcal de Cervera deixava llacunes d'obres i artífexs, en molts casos, de primeríssima categoria, que van arribar a Cervera atrets per la fortalesa econòmica, religiosa i cultural que vivien la vila i la seva àrea d'influència. Aquestes llacunes a què ens referim, massa sovint restaran només conegudes, en el millor dels casos, per la documentació gràfica conservada, ja que han estat destruïdes en diferents moments de la complicada història del nostre país.

En altres casos, tot i que coneixem documentació sobre la seva existència física, es desconeix la seva situació en trobar-se 'perdues' dins els mercats d'antiguitats i les col·leccions particulars. I en un darrer cas, i després de més o menys complexos pelegrinatges, es troben en altres museus que, sortosament, han sabut conservar i documentar unes obres cabdals per a la història, no només del nostre territori sinó per a la història de l'art gòtic català.

Reconstruir aquest panorama artístic és, lògicament, força difícil i requereix d'una tasca de recerca i documentació que, amb aquesta exposició, creiem haver començat, però que no volem presentar com a exhaustiva ni definitiva. De fet, es pot afirmar que qualsevol recerca que es realitza pot representar

l'inici d'una nova línia d'investigació i, en el nostre cas, així ha estat. Els contactes establerts amb els diferents museus on hi podien haver obres medievals procedents de la Segarra, ens ha obert un panorama més ampli, però també més difícil de resseguir, com és la recerca i documentació de totes aquelles obres, actualment desaparegudes, de les quals hem pogut trobar alguna referència, ja sigui escrita o gràfica. Aquí i ara en farem un primer esbós que confiem pugui anar-se ampliant i completant amb noves informacions i estudis.

Però a l'inici d'aquest escrit parlava de la doble voluntat que ens va portar al muntatge d'aquesta exposició. Es tracta de la voluntat constant del Museu Comarcal de Cervera d'atansar i facilitar, el màxim possible, l'accés al coneixement de la nostra història. En definitiva, es tracta de potenciar un dels aspectes fonamentals de qualsevol museu i/o institució de caràcter cultural, com és la difusió d'aquest coneixement. És sobretot per això que ens vàrem plantejar dur a terme aquesta ambiciosa exposició que ha aconseguit ajuntar, temporalment i per primera vegada, obres que actualment es troben en museus tan llunyans i dispars com el Museu Diocesà i Comarcal de Solsona o el Musée des Arts Décoratifs de París,

passant pel Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Museu Episcopal de Vic, el Museu Diocesà de la Seu d'Urgell, el Museu de Lleida: diocesà i comarcal i el Museu Comarcal de l'Urgell.

Entre tots ells, creiem que hem aconseguit 'refer' aquest panorama artístic que definia a l'inici i que ens mostra una Segarra rica i potent i, al mateix temps, ens permet gaudir d'unes obres originals que hem atansat cap al context per al qual van ser produïdes i que representen, a més a més, i en la majoria dels casos, obres fonamentals en la història de l'art gòtic català.

Fins aquí la justificació i el perquè d'aquesta exposició per a la qual vàrem triar un títol, creiem, prou eloqüent en el seu propòsit: Patrimoni dispers. L'esplendor medieval a la Segarra. Cal però, ressenyar, algunes de les dificultats en el plantejament de l'exposició.

En primer lloc, l'intent de 'crear' una identitat ben definida i delimitada per a la Segarra topa amb insalvables inconvenients. I és que els límits territorials han estat, al llarg de la història, mòbils i variables i, conseqüentment, el que avui en dia coneixem com la comarca de la Segarra no coincideix, ni de bon tros, amb els límits coneguts durant l'època tractada en aquesta exposició.

Davant d'aquesta dificultat vàrem optar, com a criteri de coherència, per cenyir-nos als límits actuals de la comarca, tot i ser conscients de les inevitables incongruències que aquest pot comportar en determinats casos.

En segon lloc, i tal com ja hem anat apuntant, la dispersió de les obres en diferents moments històrics i per diferents sinèrgies i propòsits, així com la seva ubicació final en diferents museus de diferents característiques, han dificultat, en molts casos, la seva correcta localització. En aquest sentit, cal advertir del desigual nivell de documentació dels museus consultats, que ha fet que la recerca sigui més o menys fàcil i exhaustiva.

En tercer lloc, assenyalar que no ha estat possible l'exposició de la totalitat de les obres que sabem conservades en altres museus. En la majoria dels casos, qüestions relacionades amb la conservació preventiva de les obres (en especial de la pintura sobre taula) han impossibilitat el seu trasllat del museu propietari al Museu de Cervera. En altres casos, la dificultat, tant tècnica com econòmica que representava el trasllat i el muntatge de l'obra, ha desestimat la seva exposició.

Vist això, una possible opció hagués estat l'exposició de reproduccions foto-

gràfiques de totes aquelles obres que, finalment, no han viatjat fins a Cervera, però el nostre criteri museogràfic ha volgut donar el màxim protagonisme a l'obra original, deixant la resta com a fet documentat.

Per contra, el catàleg que s'ha editat en ocasió d'aquesta exposició, i que s'ha plantejat com a document de treball i recerca que ha de perdurar un cop clausurada la mostra, recull i aborda detalladament l'estudi de totes i cadascuna de les obres que, insistim, s'han localitzat fins al moment en els diferents museus. En aquest sentit, el catàleg compta amb importants aportacions per part dels especialistes, que no només han sabut transmetre el context històric i artístic que justifica l'aparició d'unes obres i uns autors d'aquesta envergadura, sinó que en molt casos han avançat en la recerca i el coneixement puntual de les obres i els seus artífexs.

Ja per acabar, i així retorno a l'inici d'aquest escrit, volia destacar que la desaparició de moltes obres d'art o el desconeixement de la seva actual localització, enceten una nova línia d'investigació que ens ha de permetre, amb el temps, completar aquest ric panorama artístic que hem començat ara a dibuixar.

Mare de Déu i el Nen, sant Vicent Ferrer i donants
Professió de sant Vicent Ferrer
Pere Garcia de Benavarri (doc. 1445-1485)

Pintura al tremp sobre fusta
163 x 125 cm (Mare de Déu i el Nen, sant Vicent Ferrer i donants); 65 x 56 cm
(Professió de fe de sant Vicent Ferrer)
Circa 1455-1456
Convent de Sant Domènec de Cervera
MNAC (núm. inv. 114749) i Musée des Arts Décoratifs de París (núm. inv. Pe 127)

Capitell

Pedra
27,5 x 33 x 32 cm
Segle XIV
Convent de Sant Domènec
Museu Comarcal de l'Urgell - Tàrraga, núm. inv. 1607

Mare de Déu amb el Nen
Atribuïble a Pere Moragues (?)

Alabastre amb restes de policromia
63 x 25 x 19 cm
Entre 1355 i 1360
Cervera
Museu Frederic Marès, núm. inv. 977

Esposoris de la Mare de Déu
Crist ressuscitat i Aparició de Crist als deixebles
Petits fragments de la Transfiguració i de diverses escenes de la Passió de Crist
Pere Serra

Pintura al tremp sobre fusta
129 x 63,5 cm (Esposori de la Mare de Déu), 77,5 x 52 cm (Crist ressuscitat de l'Aparició de Crist als deixebles)
Barcelona, c. 1385-1395
Sant Pere de la Curullada
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 20-25

Retaule de Sant Pere
Mestre de Cervera

Pintura al tremp sobre fusta
75,5 x 131 x 8 cm – 75,5 x 85 x 12 cm
Final segle XV, inici segle XVI
La predel·la procedeix de Biosca? La resta del retaule d'Ardèvol?
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 31, 34, 35

Calvari
Joan Pau Guardiola

Pintura sobre taula
151,5 x 105 x 6 cm
Cervera, 1518-1519
Castellnou d'Oluges
Museu de Lleida: diocesà i comarcal, núm. inv. 89

Mare de Déu

Talla de fusta policromada
85 x 27 x 17 cm
1300

Ivorra
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 280

Santa Llúcia

Alabastre amb restes de policromia
80 x 21 x 18 cm
Tercer quart del segle XIV
Església parroquial de Granyena
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 228

Santa Llúcia
Jordi de Déu

Pedra amb restes de policromia
78 x 25 x 15 cm
c. 1378-80
Església parroquial de Tarroja
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 229

Sant Jaume

Pedra possiblement policromada
98 x 29 x 22 cm
Atribuïda al segon terç del segle XIV
Església parroquial de Sant Jaume de Ferran
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 123

Mare de Déu amb el Nen

Terra cuita
19 x 13 x 5 cm
Segle XV
Església de Cellers
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 269

Canelobre

Manufactura catalana
Ferro forjat, tallat, retorçat i cisellat
162 x 40 x 40 cm
Segle XV
Granyena
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 645

Tres capitells

Escultura de pedra
32 x 28 x 28 cm (núm. inv. 181); 32 x 28 x 28 cm (núm. inv. 187); 33 x 27 x 27 cm (núm. inv. 188)
Final segle XVI
Llanera?
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 181, 187 i 188

Creu de terme

Manufactura catalana
Ferro forjat, tallat, cargolat i cisellat
37 x 20,5 cm
Segles XII-XIII
Sant Guim de Freixenet
Museu Episcopal de Vic, núm. inv. 1043

Lipsanoteca

Fusta policromada
Segle XII
Sant Esteve de Pelagalls
Museu Diocesà de l'Urgell, núm. inv. 609

Creu processional

Plata
104 x 43 cm
Final segle XV - principi segle XVI
Municipi de Sanaüja
Museu Diocesà de la Seu d'Urgell, núm. inv. 1013

Copó

Plata
44 x 25 cm
Final segle XVI?
Municipi de Sanaüja
Museu Diocesà de la Seu d'Urgell, núm. inv. 912

OBJECTES DOCUMENTATS NO PRESENTS EN L'EXPOSICIÓ

Mare de Déu de la Llet Ramon de Mur

Pintura al tremp sobre taula
205,5 x 135,2 cm
Tàrrrega, c. 1415-1420
Santa Maria de Cervera
Museu Nacional d'Art de Catalunya, núm. inv. 15818

Sant Miquel i fragment de la llegenda del Mont Gargà Pere Garcia de Benavari (doc. 1445-1485)

Pintura al tremp sobre fusta
167 x 68 cm
Circa 1455-1460
Carrer lateral d'un retaule de l'església de Sant Pere de l'Ametlla de Segarra (Montoliu de Segarra)
Museu Episcopal de Vic, núm. inv. 869

Anunci a sant Joaquim i santa Anna Naixement de la Mare de Déu i Presentació al Temple Mestre de Torà

Pintura al tremp sobre fusta
86,8 x 82,7 cm (Anunci a sant Joaquim i santa Anna); 82,2 x 80,5 cm (Naixement de la Mare de Déu i Presentació al Temple)
Circa 1390-1400
Compartiments d'un retaule suposadament procedents de Torà de Riubregós
MNAC, núm. inv. 24076 i 15853

Retaule de la Mare de Déu i santa Caterina del Mas de Bondia Taller de Ramon de Mur

Pintura al tremp sobre taula
256 x 150 cm
Tàrrrega (?), c. 1425-1435
Mas de Bondia (Montornès de Segarra)
Museu Episcopal de Vic, núm. inv. 1050-1052

Retaule de la Mare de Déu o del Sant Dubte d'Ivorra

Pintura sobre taula
323,5 x 255 cm
c. 1500
Santa Maria d'Ivorra
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 30

Mare de Déu amb Nen

Escultura en fusta
85 x 36 x 23 cm
2n-3r quart segle XIII
Santa Fe de Segarra
Museu Episcopal de Vic, núm. inv. 1959

Mare de Déu de Sedó

Pedra amb restes de policromia
131,5 x 45 x 31 cm
Tercer quart del segle XIV
Església parroquial de Sedó
Museu Diocesà de la Seu d'Urgell

Sepulcre de Bernat de Brull

Pedra
Tapa: 55 x 165 x 48 cm
Caixa: 55 x 165 x 48 cm
Cap a 1345
Església de Sant Pere de Vallferosa
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 132

Sepulcre d'Hug de Copons Atribuït a Pere Moragues

Pedra
Tapa: 50 x 180 x 41 cm
Sarcòfag: 50 x 174 x 52 cm
Cap a 1360
Església de Sant Julià del Llor
Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, núm. inv. 131

Relleu funerari Berenguer Ferrer

Pedra policromada
66 x 166 cm
Tercer quart del segle XIV
Església parroquial de Torà
Walters Art Museum de Baltimore (Maryland, EUA) núm. inv. 27.11

